

Cinema Paradiso i Örsundsbro

Gamla Bion förr och nu

GÖRAN ULVÄNG OCH OLLE NORDBERG

I 1920-talets Sverige var biografen redan etablerad som byggnad även på mindre orter på landsbygden. Biografen i Örsundsbro intar emellertid en särställning genom sin speciella arkitektur, sin ovanliga form med det lilla tornet på ena kortsidan, sin relativt obetydliga storlek, sin enkelhet och sina väl avvägda proportioner. Det mest fantastiska är att den är så välbevarad, att man som besökare stiger rakt in i en miljö som så autentiskt speglar 1920-tal, 30-tal och 40-tal. Att det sedan 1992 åter visas film i biografen gör den inte mindre märklig: ett levande byggnadsminne som vårdas av Föreningen Gamla Bion i Örsundsbro. Det säger Kjell Furberg, biografforskare, som bland annat gjort Riksantikvarieämbetets stora inventering av biografier i Sverige.

Man kan inte låta bli att fundera över hur det kommer sig att vissa byggnader överlever medan andra – väl så märkliga – dukar under för övermäktiga krafter, ofta av ekonomisk art. Vad gäller biografen i Örsundsbro är det nog en lycklig kombination av ett par faktorer som gör att biografen ännu står kvar. En sådan är ägarens envisa motstånd mot för-

ändringar fram till försäljningen 1986. Vidare är byggnadens »hopplösa» läge i en brant och fuktig slänt svår att exploatera ekonomiskt för annan byggnad. Slutligen skall nämnas en liten grupp entusiasters hårda och envisa arbete med att genomföra renoveringen och starta och driva verksamheten i biografen.

Renoveringsarbetet som startade hösten 1986 blev betydligt mer omfattande än vad man först trodde. Efter mer än fem års arbete stod emellertid biografen klar för återinvigning i maj 1992. Sedan dess har en livlig verksamhet kommit i gång i lokalen.

Biografier och film i Sverige

Film visades för första gången i Sverige 1896. Det var ambulering filmföreläsare som huvudsakligen använde nykterhetsrörelsens och frikyrkornas lokaler och sedermera också Arbetsrörelsens Folkets Hus för filmvisningar. Anledningen var att dessa folkrörelser innehade de flesta lokaler där det var möjligt att visa film på landsbygden, men så små-

*Biografen i Örsundsbro
under senare delen av 1920-
talet.*

ningom såg de också stora ekonomiska möjligheter i branschen.

Ambulerande filmföreläsare förekom långt fram i tiden – i Örsundsbrobiografens fall ända fram till stängningen 1961 – men vad gäller filmvisning i städerna var den »ambulerande perioden» så gott som avslutad kring 1910.

Den första »stationära» biografen byggdes redan 1897 och kring sekelskiftet hade många större städer egen biograf. Filmens starka genomslagskraft som förmedlare av sällsamheter och nyheter från fjärran länder och orter och som skapare av underhållning och spänning gjorde att biografernas antal i Sverige ökade lavinartat. De första arkitekttridade biograferna byggdes omkring 1905. Under de närmaste åren uppfördes biografer i flera städer och snart nog började man bygga lokaler för filmvisning även på mindre orter. Kort därpå kom svensk filmproduktion i

gång och därmed kunde det ökande antalet biografer förses med mer material som också var bättre anpassat till publikens smak.

Under de följande åren uppfördes fler biografer som blev stilbildande för lång tid framåt. Svea i Sundsvall byggdes 1912 med Ragnar Östberg som arkitekt. Röda Kvarn i Stockholm från 1915 spelade stor roll i utvecklingen och var också en av de första biograferna i större format. År 1923 invigdes Skandia i Stockholm, ritad av Gunnar Asp-lund, och mot slutet av 1920-talet tillkom »jättebiograferna» China och Göta Lejon.

Filmen hade på två-tre decennier slagit igenom som det nya breda underhållningsmediet och också blivit accepterad som en viktig kulturyttring. Ett tecken på detta var att film började recenserars; den första biorecensionen infördes i Dagens Nyheter 1917, där författaren Bo Bergman skrev om Victor Sjöströms »Terje Vigen».

Snickaren och biografägaren Edvard Johansson. Bilden från 1940-talet.

Biografen i Örsundsbro

Man har beräknat att det i Sverige fanns drygt 1 700 biograflokaler i början av 1920-talet. En av dem låg alltså i Örsundsbro, en ort mellan Uppsala och Enköping, som sedan mitten på 1800-talet fått ökad betydelse som centrum i en rik jordbruksbygd med en väl fungerande hamn för utskeppning av spannmål. När järnvägen nådde Örsundsbro 1912 blev det upptakten till en ny expansion i samhället som fortsatte under de närmaste årtiondena och som fått ny kraft sedan 1970-talet.

Det var i detta samhälle som snickaren Edvard Johansson 1925 bestämde sig för att satsa på biografverksamhet. Han var då 55 år och hade varit verksam som möbelsnickare sedan sin ungdom men också byggt åtminstone sex bostadshus i Örsundsbro. Anledningen till att Edvard Johansson bestämde sig för att flytta ned sitt snickeri i källaren och förvandla lokalerna i markplanet till biograf- och teaterlokal står väl inte helt klar, men en viktig orsak var nog den ekonomiska framgång som många biografägare haft under filmens lavinartade expansion i Sverige. Edvard drev biografrelesen fram till sin död

Elis Johansson.

1949, då han var 80 år. Den övertogs av sonen Elis som fortsatte pappans verk fram till bion stängde 1961. Då hade TV:n slutgiltigt tagit över förmedlingen av humor och spänning via rörliga bilder på landsbygden.

Huset

Vore det inte för den iögonfallande bioskylten på fasaden skulle många säkert missa

biografen där den ligger vid Uppsalavägen, halvvägs ned i dikesslätten till Högforsbäcken.

Den rödfärgade ladan med sina vit- och beigefärgade snickerier ser till det yttre ganska oansenlig ut, det enda som påminner en om att det är en biograf är bioskylten och den lite märkliga tornbyggnaden ovanför ingången. När man stiger in genom entrén, som är belägen vid hörnet närmast vägen, har man till höger biljettluckan och strax efter den finns, bakom en dörr, en svängd trappa upp till läktaren. Efter att ha passerat ett par dubbeldörrar har man en garderob på sin högra sida och till vänster breder salongen ut sig. Först lägger man märke till det märkliga ljusa, valmade taket med sin lustiga rutiga dekor av listverk. I den bortre delen finns en scen vars öppning mot själva salongen är flankerad av silvermålade radiatorer. På den beigemålade scenväggen är en närmast kvadratisk filmduk målad, omgiven av en bred svart bård. Bakom sig har man den låga läktaren som sträcker sig över hela husets bredd och längst bak i vänstra hörnet skymtar den fyrkantiga lådan som är projektorrummet. Salongen är möblerad med enkla brunlaserade bänkar med fällsäten för 100 personer. Väggarna är hållna i ljusbrunt och beige. Hela interiören andas enkelhet med den spartanska utsmyckningen och den dova färgsättningen.

Huset har trots sin till synes enkla exteriör och interiör, en ganska komplicerad byggnadshistoria. Inte mindre än åtta byggnadskeden, låt vara att några är samtidiga, kan urskiljas när man studerar byggnaden närma-

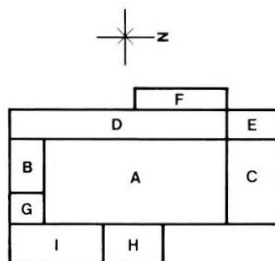

Scenen med filmduken målad på fondväggen. Foto: Bo Gyllander.

re. Snickaren Edvard Johansson har dessutom konsekvent använt sig av rivningsmaterial vid uppförandet vilket inte underlättat den byggnadshistoriska bedömningen.

»Den muntliga traditionen» säger att snickaren från början använde biografhuset som torklada för virke och att snickeriet låg i källaren. En annan tradition gör dock gällande att snickeriet först låg i biolokalen och att det först senare, i samband med öppnandet av bion, flyttades ner till källaren.

Ursprunget har varit en tämligen enkel

Skiss som visar de olika byggnadsskedena.

byggnad i storleken 4 x 9,5 meter byggd med regelstomme och paneler på en betonggrund med källare (A, se skiss). Vi kan inte säga särskilt mycket om denna byggnad eftersom senare tiders om- och tillbyggnader har utplånat nästan alla spår. Den enda vägg som finns kvar idag är den östra, ned mot bäcken, vilken har liggande fasspontpanel. De tre fönstren är troligen de ursprungliga. Sannolikt var byggnaden försedd med sadeltak av plåt eller möjligtvis tegel. Denna byggnad uppfördes någon gång i början av 1920-talet, troligen strax efter förvärvet av tomten 1920. Det dröjde inte länge förrän huset byggdes ut på gavlarna. I norr förlängdes huset med ca fyra meter (C) medan det i söder fick en liten bodliknande utbyggnad (B). Liksom det ursprungliga huset hade båda utbyggnaderna källare under. I detta skede fungerade sannolikt huset fortfarande som snickeri.

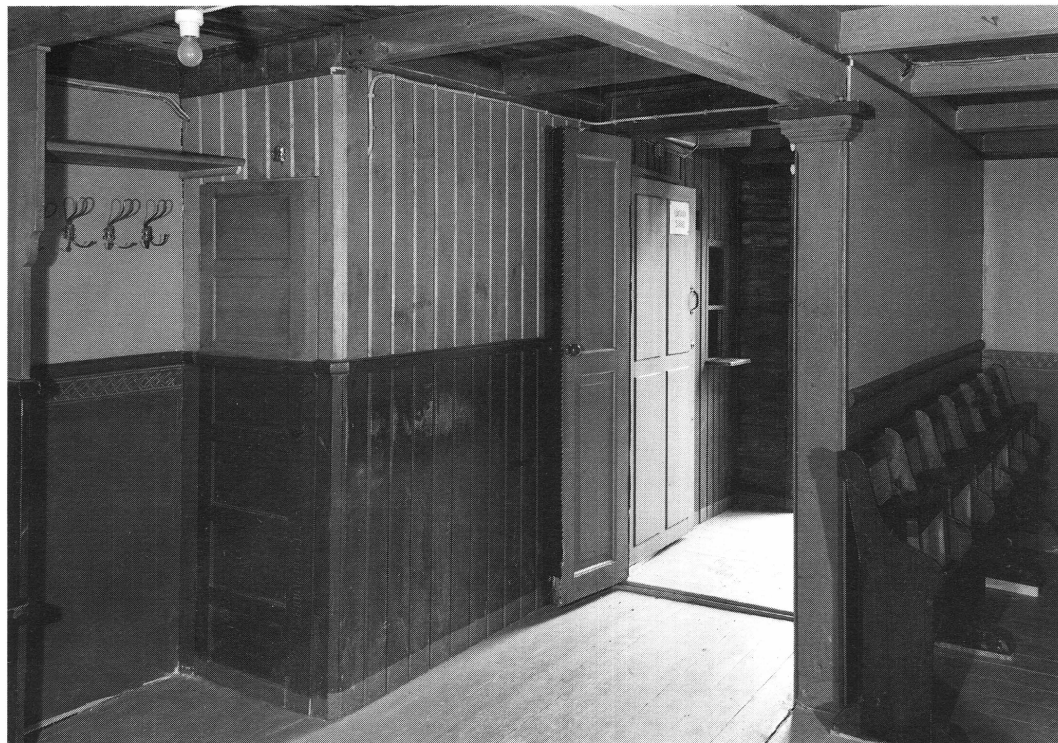
År 1925 skedde en radikal ombyggnad för att förvandla det tämligen enkla snickeriet till nöjeslokal. En annons i Enköpings-Posten i september samma år berättar att Örsundsbro fått en ny samlingslokal och att den var »mycket trevligt inredd och försedd med bekväma sittplatser».

För det första såg Edvard Johansson till att bredda huset med ca 2 meter ut mot gården (D + E) och samtidigt höjdes sannolikt husets väggar. Över huset lade han ett flackt tak – troligtvis detsamma som ligger där i dag – i korrugerad plåt. I söder byggde han ut den lilla boden (B) så att den reste sig över det övriga huset. Den kröntes av ett flackt valmat sadeltak med tjärpapp. Kanske är det nu han bygger ut verkstaden i källarvåningen

(H). Oavsett om snickeriet ursprungligen legat i biolokalen eller om denna endast använts till att torka virke krävdes nog en utbyggnad av snickeriet när hela markplanet upptogs av annan verksamhet.

Även interiörmässigt skedde naturligtvis stora förändringar. Av lämningar bakom den nuvarande inredningen kan vi ana hur lokalen gestaltat sig i ett tidigare skede. Vid denna tidpunkt tillkom scenen och samtidigt byggdes det valmade innertaket. I salongens nordvästra hörn lät Edvard Johansson mura en vägg av tegelstenar och där ställde han en kamin. Röken leddes bort genom ett rör upp mot ett plåtskott hål i takets nedre del. I salongen ställde han upp egenhändigt snickrade träbänkar. Av märken i golvet att döma var de placerade så att det bildades tre gångar fram emot scenen, en i mitten och de andra längs väggarna. Bänkarna gick emellertid att förlänga ut mot väggarna med hjälp av lösa träsäten och ryggstöd, vilka skruvades fast i väggen. Enligt en annons 1928 fanns hela 200 sittplatser i biografen!

Med största sannolikhet är det också nu som läktaren, biljettkuren och garderoben tillkommer längst bak i lokalen. Vi skriver sannolikt, för den södra väggen var svårt skadad av röta när vi tog oss an den och samtidigt är en stor del av väggen dold av just biljettkuren och garderoben, vilket medför att eventuella tidigare konstruktioner kan vara svåra att se. Att döma av spår i södra väggens panel verkar det dock som det funnits en äldre trappa upp till läktaren. Denna äldre trappa har börjat i det som idag är garderob och sedan gått rakt upp och mynnat i det

Entrén med biljettkuren och garderoben. Foto: Bo Gyllander.

sydvästra hörnet på läktaren till skillnad från den nuvarande som börjar bredvid biljettkuren och svänger upp längs väggen till läktarens mitt. Utgår vi från att den äldre trappan verkligen har haft det föreslagna utseendet förklarar det flera märkliga detaljer. Den till synes underligt belägna garderoben får en naturlig funktion, den har utgjort trapphus till den forna trappan. Det förklarar också utseendet på dörren till biljettkuren. Dörren, som idag sitter i väggen mellan den nuvarande trappan och biljettkuren, är i det övre vän-

stra hörnet avfasad vilket är helt omotiverat på just den platsen. Den sannolika anledningen till avfasningen är att dörren tidigare suttit under trappan i liv med biljettluckan.

Den nya trappan kommer troligen till när projektorrummet (G) byggdes. Det råder nämligen ingen tvekan om att projektorrummet tillkommit senare än läktaren. Väggarna i projektorrummet är forna ytterväggar och både tak- och väggpaneler skiljer sig markant från de i B-delen av huset.

Ovanför B-delen ligger fortfarande det ur-

Läktaren och bänkinredningen med den äldre typen i förgrunden: Foto: Bo Gyllander.

sprungliga valmade yttertaket kvar vilket i samband med projektorrummets tillkomst byggts ut mot öster. Att det funnits ett tidigare projektorrum på läktaren är inte troligt då ett sådant borde ha lämnat spår efter sig i golvet och taket. De tidigaste filmvisningarna ägde alltså rum utan något särskilt sådant rum.

I samband med att projektorrummet inreddes och den nya trappan byggdes ändrades även interiören under läktaren. För att dölja trappan sattes en stor dörr in vid biljett-

kuren och rakt under projektorrummet byggdes pilastrar för att skyla såren efter ytterväggarna. Exteriört gjordes taket brantare.

Efter 1925 ägde inga större ombyggnader rum. Under 1930-talet gjordes några få moderniseringar, bland annat byttes värmesystemet ut. Den ensamma kaminen i salongen ersattes av fyra radiatorer och i källaren installerades en vedpanna, vars rök leddes ut genom en hög skorsten på framsidan. Samtidigt tillkom förstugan (F). Vid den här tiden ersattes också de äldre träbänkarna med ele-

gantare sådana med fällsäten. Enligt traditionen var det snickaren själv som gjorde dem. På 30-talet byggdes också snickeriet ut (I). En bild med dateringen 1937 visar byggnaden med samma utseende som idag med undantag av den karakteristiska bioskylten vilken torde komma dit ännu något senare. Den sista ombyggnaden gällde kiosken som inrymdes i kortsidan på förstugan och golvet i salongen som målades grönt.

År 1949 avled snickaren Edvard Johansson och efter det torde inte mycket ha förändrats i biografen. Byggnaden var då resultatet av omkring 25 års om- och tillbyggnader, och till det yttre inte olik andra samlingslokaler på landsbygden. År 1961 visades den sista filmen och biografen sjönk in i sin långa törnrosasömn.

Renoveringen

Tjugosex år senare, 1987, bildades Föreningen Gamla Bion i Örsundsbro, och en större renovering kunde ta sin början. Biografen var svårt nedgången när arbetet påbörjades. Flera av taken, t ex ovanför läktaren och på utbyggnaden vid snickeriet, hade 60 år gammal och trasig tjärpapp som täckning, vilket hade medfört att rötan hade spritt sig i stommen, väggar och tak. Stuprören och hängränorna var sönderrostade.

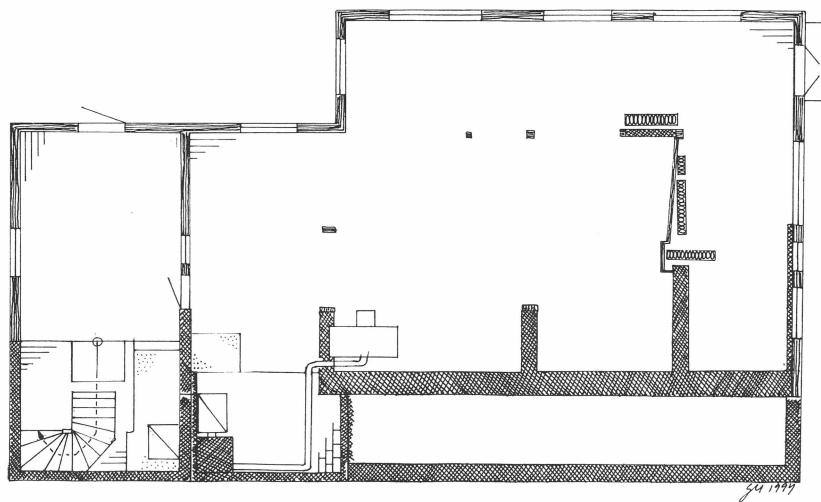
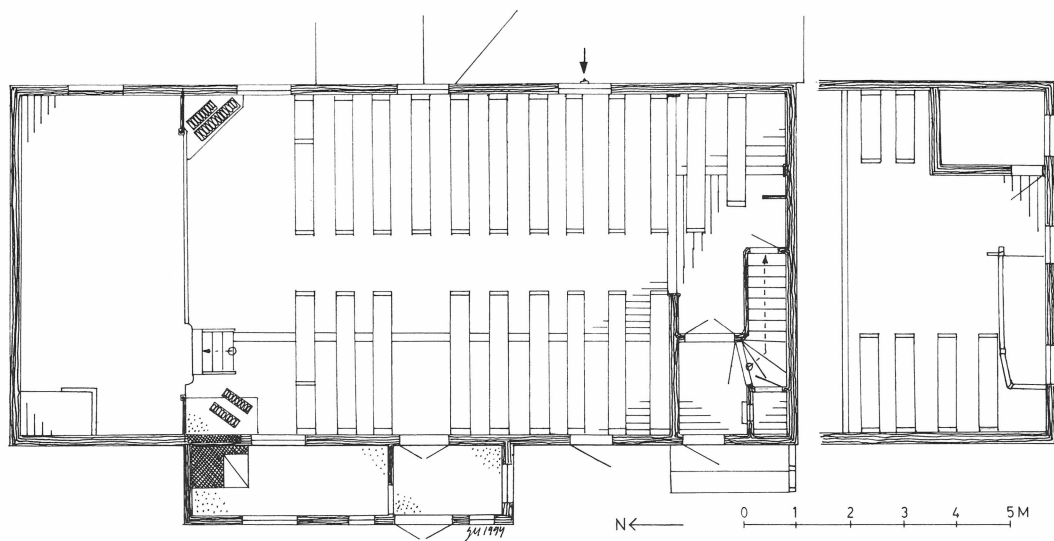
Målsättningen vid renoveringen har varit att söka bevara biografbyggnaden i sin helhet som den såg ut vid sista föreställningen 1961. Vi har alltså inte valt att »frysa» interiör och exteriör till ett bestämt årtal, dels där-

Medlemmar i Föreningen Gamla Bion renoverar exteriören.

för att det är svårt att fastställa hur biografen verkligen sett ut vid en viss tid och dels därför att det faktum att huset undan för undan anpassats till olika verksamheter gör det mer levande. En målsättning med renoveringen har också varit att huset skall gå att använda igen som biograf och samlingslokal.

Redan hösten 1986 inleddes renoveringsarbetet med att utbyggnaden vid snickeriet på baksidan revs. Denna del av byggnaden var helt genomrutten och både delar av taket och väggarna hade rasat in. Senare revs också den skorsten som fanns i förstugan på framsidan. Den lutade beräknligt på grund av husets sättningar och risken var stor att den skulle falla över byggnaden. Under 1987 och 1988 satsade föreningen all sin tid på att renovera exteriören. Papptaget över läktaren byttes ut mot ett plåttak av samma modell som på det övriga huset. Nästan hela den södra gaveln liksom stora delar av väggen till

Plan av källarvåningen med snickeriet samt bottenvåningen och läktaren.

vänster om entrén byttes ut. Vid renoveringen av väggarna har samma typ av panel och samma dimension på virket använts. Väggarna har också isolerats på samma sätt som de ursprungligen var, med kutterspån. Husets betonggrund hade på flera håll satt sig så kraftigt att det äventyrade husets stabilitet. Vi valde därför att rätta upp huset där det behövdes. Det korrugerade plåttaket som ursprungligen varit galvaniserat borstades av och målades med mönja innan det målades i en snarlik grå kulör. Under det nästan 30-åriga förfallet hade alla fönster slagits sönder. De renoverades nu ett efter ett. Trävirket linoljades och gammalt fönsterglas sattes in och slutligen målades de i samma beige kulör som de tidigare haft.

I slutet av 1988 tog föreningen itu med interiören. Den del av golvet som tillkom vid utbyggnaden på 1920-talet var helt förstörd. Grunden hade satt sig så att det lutade oroväckande och det visade sig också att ventilationen under golvet var så gott som obefintlig; stora delar hade ruttnat underifrån. Vi rensade bort allt ruttet och byggde en trossbotten av samma typ som fanns där innan. Vissa av golvplankorna gick att återanvända, men till största del fick de kompletteras med plankor av samma modell.

När golvet var klart fortsatte vi med taket och väggarna som båda bestod av råspont med målade papp påspikad. Pappen var i mycket dåligt skick. Dels hade husets rörelser medfört att pappen veckat sig och spruckit, men störst del i förstörelsen hade en målerifirma som härjat i lokalen någon gång på 1960-talet och sprutat ner delar av

väggarna med lackfärg. Som nämndes ovan var en av målsättningarna att kunna använda huset igen. I ett hus med brandfarlig pappbeklädning på väggarna hade vi inte fått ta in större grupper människor. Vi valde därför att klä både taket och väggarna med gipsplattor. Efter spackling och målning skiljer sig inte gipsplattorna särskilt mycket från den ursprungliga pappen ifråga om struktur och utseende. I de fall väggarna hade panel som var ruttet har den ersatts med liknande.

På grund av brandmyndigheternas rekommendationer var vi tvungna att göra en nödutgång på den östra långsidan. Denna togs upp i ett fönster framme vid scenen och syns inte från insidan. Den skadar därmed inte interiören. Exteriört har ingreppet tyvärr inneburit att en evakueringstrappa tillkommit på långsidan.

Snickerierna har i de flesta fall lämnats orörda. Endast de partier som var helt sönderruttnade har ersatts av liknande och målats i samma kulörer. Den ursprungliga armaturen fanns kvar i lokalen och den har rustats upp. I de fall extra lampor behövts sätts in, t ex under läktaren för att lysa upp den utställning som finns där, har vi valt armaturer och lampor av liknande slag som fanns tidigare. De moderna elsladdarna har i möjligaste mån dragits fram utan att skada inredningen. Sladdarna har sedan målats i samma kulörer som omgivningingen.

Den lösa inredningen, bänkarna, fanns till största delen kvar när föreningen tog över lokalen. De har genomgått en försiktig renovering där vissa bakstycken och fällsäten bytts ut. I övrigt har de endast torkats av och be-

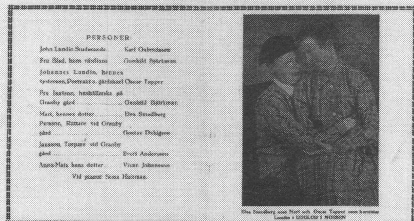
Örsundsbro Teateramatörer

Lördagen den 10 mars kl. 8,30 em. Söndagen den 11 mars
kl. 5,30 och 8,30 em.

å Teaterlokalen i Örsundsbro

UGGLOR I MOSSEN

Lustspel med sång i 3 akter av Filip Tjernberg

Besök om möjligt första söndagsföreställningen

Entré 1 kr. Barn 50 öre plus skatt. Biljetter och program säljes vid in-
gången. Biljettförsäljningen börjar en halv timme före respektive före-
ställningens början.

Illustration: Th. Carlström

handlats med vax. Längst fram i lokalen har vi monterat upp ett par av de äldsta bänkarna för att visa hur de sett ut.

Det har varit lärorika år att renovera biografen. Idag när vi ser tillbaka tycker vi att vi lyckats bra med återställandet av husets exteriör och interiör, även om vi i efterhand kan se alternativ till de lösningar vi använt. Det svåraste har varit balansgången mellan de antikvariska och de funktionella aspekterna. Målsättningen har ju varit att byggnaden skall gå att använda igen, den skall vara ett

levande hus. Vi tvingades därför i några fall att göra avkall på principen att allt skulle vara antikvariskt korrekt. En annan begränsning var förstås de mycket knappa ekonomiska resurser som stod till buds och medlemmarnas begränsade tid. Allt arbete utfördes på kvällstid eller under helger. Byggnadsmaterialet skänktes eller upphandlades billigt efter noggranna kostnadsundersökningar. Lösningarna måste därför bli ekonomiskt-praktiska i vissa fall. Hela renoveringen gick på totalt ca 35 000 kronor vilket är intressant också om man jämför med renoveringen av Slottsbiografen i Uppsala, där man valt en helt annan ekonomisk linje.

Verksamheten 1924–61

Biograflokalen användes under nästan 40 år till mycket mer än bara filmvisningar. Här kunde föreningar hyra in sig för att ha årsmöten, teatergrupper sätta upp föreställningar och kringresande revygrupper framträda.

I Örsundsbro fanns mellan 1925 och 1930 en mycket livaktig teatergrupp, Örsundsbro teateramatörer, som använde biografen som sin scen. Gruppens ledande figur var handelsmannen Filip Tjernberg som ägnade all sin lediga tid åt att skriva och framföra små teaterstycken. Det första skrevs 1925 och hette »När Örsundsbro blir stad». Handlingen var förlagd till 1950-talets Örsundsbro och gruppen gav hela 25 föreställningar innan intresset mattades.

Tjernberg fortsatte skriva folklustspel som han själv kallade dem. I rask följd kom

nu »Obligationsvinsten», »Sally», »Kapten Sjögrens inackorderingar», »Ugglor i Mossen» med flera. Pjäserna utmärks av en rapp dialog och har flera sånginslag, de flesta av dem med texter till kända och populära melodier. Recensionerna var goda och gruppen gästspelade på många ställen runt om i Uppland. I början på 1930-talet upphörde gruppen då Tjernberg flyttade till Uppsala.

Teaterverksamheten återupptogs på 1950-talet med postiljonen Åke Sööder som drivande kraft. Liksom sina föregångare kallade de sig för »Örsundsbro teateramatörer» och de gjorde ett försök att blåsa liv i Tjernbergs gamla skådespel. Tyvärr lyckades de inte. 1950-talets humor var inte densamma som 25 år tidigare och planerna skrinlades.

Men framförallt visades film i biografen! Örsundsbrobiografen har aldrig haft en fast projektor utan filmvisningarna har under hela tiden skötts av ambulering biografmaskinister. Den förste var en herr Andersson från Morgongåva som visade film från 1925 och ett par år framåt. Efter honom övertogs visningarna av Olov Nilsson som också innehade Centralbiografen i Enköping. År 1932 kom Paul Pettersson, som blev Örsundsbrobiografen trogen fram till 1961. Bio-Paul var bosatt i Boglösa utanför Enköping och turnerade runt i Uppland och Västmanland under namnet »Nationalbiografen». Som mest visade han film på 41 olika ställen!

Vanligen visades film i april och maj. Sedan gjorde man sommaruppehåll. I augusti började filmvisningarna igen och så höll man på till december. I regel gavs föreställningar två gånger i veckan och två föreställningar

per kväll, en kl 18.00 och en 20.30. Vissa helgdagar visades också matinéföreställningar kl 15.00. Får man tro uppgifterna på filmkvittenserna så var antalet besökande stort. Under 40-talet sågs vissa filmer av mellan 130 och 170 personer per kväll!

Repertoaren var blandad, men mest visades svenska och amerikanska filmer. Edvard Perssons filmer var till exempel omåttligt populära. Den största succén stod dock filmen »Hästhandlaren flickor» för. Den spelades in i Örsundsbro 1953 och gick naturligtvis för fulla hus.

Låt oss titta in på en biokväll på 1940-talet och se hur den kunde gå till. Kvällen inleddes alltid med att Bio-Paul bjöds på kaffe i köket hos Edvard Johansson. En stund innan filmvisningen skulle börja gick han ut och kånkade upp den tunga projektorn för den trånga trappan. Projektorn monterades sedan upp i projektorsrummet. Biokvällen hade föregåtts av affischering på strategiska platser i samhället. Denna affischering skötes oftast av Edvards barnbarn.

Så blev det då dags för bio. I biljettluckan satt alltid Edvard Johanssons son Elis och sålde biljetter. De kostade 1,75 för vuxna och 1,25 för barn.

En bit längre in i lokalen, vid dubbeldörarna, stod snickaren själv och rev biljetterna. Godis att avnjuta under filmen kunde man köpa i en lucka bredvid ingången. Tidigare köpte man godis av pojkar som hade sortimentet i en låda på magen. När alla besökare kommit på plats och satt sig till rätta i bänkarna var det bara att vänta på snickargumman. Föreställningen kunde nämligen inte

**Hästhandlarens
FLICKOR**

BARBRO LARSSON ★ MARGARETHA LÖWLER
GEORGE FANT ★ NILES HALLBERG
BERGER MALMSTEN

Regi: EGI HOLMSEN

En erotisk lek med poetisk charm.
En förbärlig, vilsoplad och naturfager film — folkvisan och sangen har stillet röst.
"Ett utmärkt kamerarbete — ibland nästan 3 D-verkan."
"Från, barock och smekant lyrik — en profetkan om den sinnliga kärleken."

En smulna film efter en översättning av Arvid Lindekvist

Orsundsbro-Biografen
Lörd. den 13 sept. kl. 20,00
Sönd. den 14 sept. kl. 18,00

Varnförbjudet
Filmen inspelad i ÖRSUNDSBRO

börja förrän hon kommit in och satt sig på sin reserverade plats längst fram. Filmvisningen avbröts en eller ett par gånger för byte av filmrulle och då var det välkommet för besökarna att ta en paus och sträcka på benen ett slag.

Verksamheten sedan 1992

Föreningen Gamla Bion i Örsundsbro hade vid starten två klart definierade syften. Det ena, att renovera byggnaden och sätta den i det skick den var vid stängningen 1961, är redan uppfyllt. Det andra, att i biografen driva en bred kulturell verksamhet, som inte bara omfattar film utan också utställningar och konserter, inspirerar föreningens styrelse vid planeringen av verksamheten.

Under de två och ett halvt år som gått sedan invigningen har ett 20-tal filmer visats i biografen. Det är ingen slump att den första filmen som gick upp på biografen efter renoveringen var just den populära »Hästhandlarens flickor». Eftersom intresset var stort visades den åter sommaren 1994. Repertoaren omfattar annars äldre och nyare klassiker från Chaplin till Carl Hamilton och »Döda Poeters Sällskap», och programsättningen är gjord så att humor, spänning och allvar skall få ungefär lika stort utrymme. Bland filmer som visats kan nämnas »Diktatorn», »Somnarnattens leende», »Z — han lever» och »Stekta gröna tomater». Under hösten 1994 prövades en ny linje med filmer som alla var minst 20 år gamla.

Återinvigningen av biografen
i maj 1992.

Foto: Bo Gyllander.

Under hösten 1992 visades film »kommerciellt» under en försöksperiod. Bioföreningen hade fått pengar av andra föreningar i bygden just i syfte att pröva sig fram till en lämplig form för filmvisningarna. Kostnaderna visade sig emellertid bli höga och även andra problem tillstötte.

Filmstudioformen rekommenderades och visade sig vara mera lämplig och det är inom den ramen som verksamheten fortsätter. Den innebär att publiken löser abonnemang till ett bestämt antal filmer, i vårt fall tre – fem. Priset kan hållas mycket lågt (ca 25 kr per film) då filmhyran är starkt subventionerad. På så sätt kan verksamheten gå runt även om lokalen inte är full av folk.

Om vi sedan tittar på de utställningar som hållits i biografen är de till antalet två. År 1993 visade två konstnärer från Örsundsbrotrakten, Margareta Philipsson textilkonstnär

och Hanns Karlewski skulptör, sina arbeten vid en välbesökt utställning. De är båda nationellt och internationellt uppmärksammade men har inte haft möjlighet att ställa ut på hemmaplan. I juni 1994 visade fotografen Bo Gyllander sina Örsundsbro-bilder från 1979, något som blev ett mycket uppskattat arrangemang. Utställningen åtföljdes av bilder från 1925–30 av amatörfotografen Julius Johansson med motiv från i första hand Biskopskulla.

En annan gren av verksamheten har varit konserterna. I juni 1993 gästades biografen av Fyris Jazz Band som spelade svängig trad-jazz, och i augusti 1994 lyssnade man på Swedish Swing Society's något modernare repertoar. Det var fullsatt och succén given. Hela biografen gungade med i Lasse Erstrands, Antti Sarpelas, Uffe Johanssons och Björn Sjödins musikskapande. »Taket nära

»Gamla Bion i Örsundsbro ligger där och väntar!» Foto: Bo Gyllander.

lyfte i Örsundsbro's nöjestempel» rapporterade Upsala Nya Tidning.

Det är styrelsens förhoppning att lokalen också skall komma till användning för olika former av teater och revy men även som sam-

manträdes- och möteslokal. Under den tidigare användningsperioden hade biografen alla dessa funktioner och det vore trevligt om de kunde återupplivas.

Konserter och utställningar i all ära men det är ändå som biograf som byggnaden mest har använts och till vilket ändamål den också skapades. Att se film på bio är något alldeles speciellt, som tyvärr väldigt många inte unnar sig eller kommer sig för att göra i vår tid. Att dessutom kunna göra det i en miljö, där tidigare generationer i hundratal har ryckts med av illusionen och gråtit, skrattat, roats och oroats, byggt upp drömmar och mött besvikelser, är en förmån som man önskar att många skulle ta del av. Gamla Bion i Örsundsbro ligger där och väntar!

Källor och litteratur

Tryckta källor

Biografen i Örsundsbro, Återinvigningen maj 1992. Skrift av Olle Nordberg och Göran Ulväng, 1992.

Tjernberg nöjespappa på det glada 20-talet.

Artikel av Göran Palm i UNT 5/2 1990.

Artikel av Hasse Eson i Enköpings-Posten 27/4 1978.

Örsundsbro har fått en samlingslokal. Notis i Enköpings-Posten 7/9 1925. Enabygdens samlingar, Grillby.

Otryckta källor

Affischer och program rörande »Örsundsbro teateramatörer». I Biografföreningens arkiv.

Fotografier i föreningens arkiv.

Intervju med biografforskaren Kjell Furberg.

Göran Ulväng är fil kand i etnologi och arkeologi. Han är vice ordförande i Lagunda Hembygdsförening och styrelseledamot i Föreningen Gamla Bion sedan starten. Han har skrivit en rad uppsatser på olika temata om Lagundabygden.

Olle Nordberg är fil mag med humanistisk bakgrund men arbetar sedan 30 år med u-landsfrågor och andra internationella frågor. Han är emellertid också mycket engagerad i föreningslivet i Lagundabygden, bl a som ordförande i Föreningen Gamla Bion sedan starten.